

ΜΑΝΟΥΣΟΣ Ρ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΟΣ

(ΝΥΝ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗΙ)

ΓΕΝΝΗΘΗ ό κ. Μανούσος Κουνδουράκης ή Κούντουρος, ως αποκαλεί αυτόν ό Λαός, έν Σφακίους τή 22 Μαρτίου 1860. Ο πατήρ αυτού διατέλεσεν όπλαρχηγός κατά τās προγε- νεστέρās επανάστασεις τής Κρήτης, Βουλευτής και επί δεκαπεν- ταετίαν Γενικός Διοικητικός Σύμβουλος (Υπουργός) έκλεγόμενος υπό τής Γεν. Συνελεύσεως τών Κρητών. Έκ μητρός κατάγεται έν τής ιστορικής οίκογενείας τών Μανουσελίδων ή Δασκαλιανών, έξ ών οι Δαιμόνοι και άλλοι τής Κρητικής ιστορίας ήρωες.

Ο κ. Κούντουρος έσπούδασεν έν Αθήναις και άνηγορεύθη διδάκτωρ του Δικαίου έν τή Νομική Σχολή του Έθνικού Πανεπιστημίου. Τώ 1895 συνέλαβε τήν ιδέαν να έξεγείρη τόν λαόν κατά τής Τουρκικής Κυβερνήσεως, και συνεννοηθείς μετά τινων άλλων διωργάνωσε τήν επανάστασιν. Οθεν τή 3 Σεπτεμβρίου 1895 έγέ- νετο έν Κλήμα ή πρώτη λαϊκή συνά- θροις, καθ' ήν υπεγράφη τδ ύπ' αυτού συνταχθέν υπόμνημα και έξητήθη ή Αύτονομία τής νήσου. Έκτοτε εκλε- χθείς Πρόεδρος του επαναστατικού σωματείου τής Μεταπολιτευτικής Ε- πιτροπής, διήύθυνε τδ πολιτικόν άμα και πολεμικόν μέρος τής επαναστά- σεως, εναντίον δε τών ένεργειών τής τε Τουρκικής και Έλληνικής Κυ- βερνήσεως και τής αντιπράξεως όλων τών πολιτευομένων τής Νήσου, κη- ρυθέντων κατά του κινήματος, ή επανάστασις υπό τήν άπταιστον αυτού διεύθυνσιν έχορει, από πολιτικής από- ψεως, ασφαλώς επί τά πρόσω. Ούτω παραλαβών τόν πρό έξεατίας υπό άλλους άρχηγούς και πολιτευομένους ήτηθέντα και υπό τών Τουρκικών στρατευμά- των προσβληθέντα λαόν, ώδήγησεν αυτόν μετά τών συντρόφων του εις τās μάχας. Μεθ' όλας δε τās στερήσεις και τήν έλλειψιν τών πολεμοφοδίων, ένεκα του όποιου ήναγκάζοντο να διεξάγουν τδ ήμισυ τών μαχών έν τών πολεμοφοδίων τών Τούρκων, άνεδείξαν αυτόν άήτητον, πολεμήσαντες έν Κάμπους (8 Νοεμβρίου 1895), Αλικάμπω (27 ίδίου μηνός) και Έπισκοπή (31 Μαρτίου και 1 Απριλίου 1896) έν δυσκαλογία 1 προς 10. Μετά τήν μάχην δε τών Σελίων (10 ίδίου μηνός) καθ' ήν ό Κούντουρος, εισπηδήσας εις τά χαρακώματα τών Τούρκων κατεδίωκεν αυτούς διά του πιστολιού

καί ἐν ἡ κατ' ἀρχάς μὲν 13, κατόπιν δὲ 50 ἄνδρες ἐπροξένησαν τὸν τρόμον εἰς 2,500 Τούρκους στρατιώτας καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς εἰς τρόπον ὥστε 70 νεκροὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι μόνον ἐπὶ τοῦ ὄρους «Τσιλιβδικα» εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἐπαναστατῶν, εἰσῆλθον οἱ Τουρκοὶ πληθυσμοὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐγενικεύθη ἡ ἐπανάστασις. Εἴκοσι ἡμέρας μετὰ τὴν ἐνδοξὸν ταύτην μάχην ἐπῆλθεν ἡ πολιορκία τοῦ Βάμου (1—18 Μαΐου) καθ' ἣν οἱ πεινῶντες ἐπαναστάται ἐπολιορκούν καὶ ἐμάχοντο πρὸς πολυπληθέστερον ἐχθρὸν ἐπὶ 18 ἡμέρας, ὅτε συνήφθη (κατὰ 9,000 Τουρκικοῦ στρατοῦ) ἡ ὀριστικὴ μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀπτουλάχ μάχη, εἰς ἣν ἐφρονεῦθησαν μὲν καὶ ἐτραυματίσθησαν πλείονες ἢ ἄλλοτε χριστιανοί, ἐν οἷς ἐτραυματίσθη εἰς τὸ πρόσωπον ἐλαφρῶς καὶ ὁ Κούντουρος, ἐτέθη ὅμως ἐκτὸς μάχης ἐν τάγμα καὶ πλέον τοῦ ἐκλεκτοῦ, ἀλλὰ σφαγέας τῶν Ἀρμενίων στρατοῦ, σκηναὶ δὲ καὶ πολεμοφόδια κτλ. περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν, δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι καὶ δι' ἑτέραν μάχην. Ἐκτοτε ἡ ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου ἀνετράπη, μετ' αὐτῆς δὲ κατέρβρυσαν καὶ αἱ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἀντιδράσεις, μὴ δυνάμεναι ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν σφοδρότητα αὐτῆς. Τότε ἐξεδηλοῦτο πλέον ἐν Εὐρώπῃ ζωηρὰ ἡ ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν συμπάθεια, καὶ οἱ ἐν Κρήτῃ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων ἤρχισαν νὰ παρεμβαίνωσι μετὰ τῶν διαμαχομένων. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἐγένετο ἡ ἐν Ἀλμουριδᾶ μάχη, ἣν ἐθεώτων ἐκ τῶν πλοίων οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ ἦτις διήρκεσε πέντε συνεχεῖς ἡμέρας. Κατὰ ταύτην ὁ κ. Κούντουρος, ὡς ἀρχηγός, ὑπερήσπιζε τὸ κέντρον ἀπὸ ὑψώματος ἐκτάσεως 300 τετραγωνικῶν μέτρων. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ ὑψώματος τούτου ἐβρίπτοντο συνεχῶς αἱ σφαῖραι τῶν τοπομαχικῶν τηλεβόλων τοῦ φρουρίου «Ἰζεδδίν» καὶ τῶν κανονίων τῶν «Καλυθῶν» ὥστε τὸ ἔδαφος ἀνεδιβάζετο εἰς στήλας 30—50 μέτρων ὕψους ὑπὸ τῶν βυθιζομένων ἐν τῇ γῇ σφαιρῶν τῶν τηλεβόλων, καὶ διαρκῶς ἐσειέτο· ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ἐφορμήσεις τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀλλεπάλληλοι κατὰ τῆς θέσεως ταύτης, τὸ θάρρος τῶν ἡμετέρων πρὸς στιγμὴν ἐκλονίσθη· οὐχ' ἦντο ἐπιπλήττων αὐτοὺς ὁ Κούντουρος καὶ αὐθορμῶν κατὰ τῶν Τούρκων κατώρθωσε νὰ τηρήσῃ τὰς θέσεις του. Ἀπέστειλε δὲ μόνον τραυματίας τοῦ ἐχθροῦ ἡ μάχη αὕτη περὶ τοὺς 700 εἰς τὰ νοσοκομεῖα τῆς Σμύρνης. Μετὰ τὴν πολεμικὴν αὐτὴν δράσιν ἐπῆλθεν ἡ λύσις τῆς 22 Αὐγούστου 1896, δι' ἧς ἡ Εὐρώπη ἐπεδίκασεν εἰς τὴν Κρήτην τὴν Αὐτονομίαν αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τοὺς ἐπαναστάτας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ Εὐρώπη μετὰ τινος ἀποφασιστικότητος ἐξῆτει τὴν παραδοχὴν τῆς χορηγομένης Αὐτονομίας, ὁ κ. Κούντουρος, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπαναστ. Συνελεύσεως, ἐδήλωσε μὲν, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐδέχοντο αὐτὴν, δὲν διέλυσε ὅμως τὸ ἐπαναστατικὸν κέντρον, ἐλπίζων ὅτι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς θ' ἀνθίσταντο οἱ Τούρκοι. Οὕτω ἡ Ἐπαναστ. Συνέλευσις ὑπὸ τὴν Προεδρείαν αὐτοῦ παρηκολούθει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος. Τὴν δὲ 20 Ἰανουαρίου 1897, ὅτε συνέβη ἡ καταστροφὴ τῶν Χανίων, ἔσπευσε εἰς Μαλάξαν καὶ ἐκεῖ ἐνωθεὶς μετὰ 3,000 χριστ. κατέλαβε τὰ Τσικαλαργιά καὶ συνεβούλευσε τοὺς ὄπλαρχηγούς νὰ διέλθωσι νύκτωρ τὸ Τοπαλί καὶ νὰ καταλάβωσιν Ἰσχυρὸν τὴν Χαλέπαν, ὅπουθεν νὰ προσβάλλωσι τὰς ἐξῆθι τῆς πόλεως συνοικίας καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ ὅμως ἐδίστασαν ν' ἀκολουθήσωσιν, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ἀκόμη καιρὸς, τὰ σχέδιά του, οὐχ' ἦντο κατέλαβον τὰ ἐξῆθι τῆς Σούδας ὑψώματα καὶ εἰσβαλόντες εἰς Τοπαλί κατέστρεψαν τὰ Τουρκικὰ Μετόχια μέχρι τοῦ Μεχμέτ-πασᾶ (800 μέτρα μακρὰν τῶν ἐπάλλξεων τῶν Χανίων), ἀφῆσαντες δύο χιλιόμετρα ὀπισθεν αὐτῶν τὸν Πύργον τῆς Μαλά-

ξας, με τούς 43 στρατιώτας του, ως πράγμα ἀνάξιον προσοχής. Εἰς τὸ ἔγγραφον δὲ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Εὐρ. Δυνάμεων, δι' οὗ τότε συνεβούλευον τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, ὁ Κούντουρος ἀπήντησεν, ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐπεθύμουν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἐλπίζουσιν, ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ ἀφ' ἑαυτῶν θὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἡ δοθεῖσα εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα λύσις δὲν ἐξασφαλίζει τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τοῦ λαοῦ, ἀνοίγων οὕτω διὰ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης εὐρύτερον ἐπαναστατικὸν στάδιον. Περιέμενε δὲ νὰ ἴδῃ τί ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις· ὅτε ὁ ἐν Χαλέπῃ ἀντιπρόσωπος αὐτῆς συνεβούλευσε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ κηρύξωσι τὴν ἑνωσιν. Τοῦτο τῷ ἐφάνη πολὺ, εἰπὼν ὅτι ἐπὶ τοιοῦτου ζητήματος, κειμένου ἔξω τῶν «μεταρρυθμίσεων» δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ ἡ Εὐρώπη. Διὰ τὸν λόγον δ' αὐτὸν δὲν συνεκάλεσε τοὺς πληρεξουσίου, ἵνα ἐπαργίας του ἄνευ ιδιότητος. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀφίκετο ἔξωθεν τῶν Χανίων ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καὶ κατόπιν ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τὸν Βάσσον, ἀλλ' ἡ Κρήτη εὕρισκετο ὡς παρακαταθήκη εἰς χεῖρας τῆς Εὐρώπης καὶ οὐδεμίαν πλέον ἐνέργειαν ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ ἐν τῇ νήσῳ τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος. Παρεχώρησεν ὅμως ἀφ' ἑαυτῆς ἡ Εὐρώπη τὴν πλήρη Αὐτονομίαν τῆς Κρήτης. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Νήσου, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρεώθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Αὐτονομίαν τῆς Νήσου, οἱ Κρητὲς ὤφειλον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν τροχιάν των. Τοῦτο ὑπεστήριξε πρῶτος ὁ Κούντουρος κατὰ τὴν ἐν Ἀρμένιοις Συνέλευσιν (30 Ἰουνίου 1897), κατόπιν δὲ (Αὐγούστον ἰδ. ἔτ.) ἐδόθησαν καὶ αἱ σχετικαὶ δηλώσεις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Ἐκτοτε ἡ πρωτοβουλία τῶν Κρητῶν ἐξέλειψε καὶ ἡ θέσις αὐτῶν ἐν τῷ ζητήματι τῆς Νήσου ἦτο πλέον παθητικὴ. Περιέμενον δὲ μόνον ὅπως διακανονισθῇ ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ διαφορὰ, ἵνα πραγματοποιηθῇ ἡ ὑποσχεθεῖσα Αὐτονομία! Ἀλλὰ κανονισθείσης ἐκείνης κατὰ Μάιον τοῦ 1898, ἐδόθη ἀμέσως εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἡ τότε προσωρινὴ λύσις, πολὺ ὑποδεεστέρα τῆς ὑποσχεθείσης καὶ ἀναμενόμενης λύσεως. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἡ σφαγὴ τοῦ Ἡρακλείου (Αὐγούστου 25—98), ὅτε ὁ κ. Κούντουρος ἔσπευσε νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ὄπλαρχηγούς καὶ μετὰ στρατοπέδου ἐνδόξου νὰ μεταβῇ εἰς Ἀρχάνας, ὅπως παράσχων ὑπὲρ τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν τὴν συνδρομὴν των. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἐδόθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἡ τελευταία λύσις, ἣτις ἔφερε τὸν Πρίγκιπα Γεώργιον τῆς Ἑλλάδος εἰς Κρήτην. Καὶ οὕτω μετὰ πάροδον τριῶν καὶ ἡμίσεως ἐτῶν κατέθηκε τὸ ὄπλον αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ὁ διοργανώσας τὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του πρωταγωνιστήσας.

ΦΤΩΧΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

ΤΑΦΟΙ δίχως σταυρὸ καὶ μνήμα
Καὶ δίχως κ' ὀμορφιά,
Πολλὲς φορὲς 'ς τὴν ἀγκαλιὰ τους
Κροῦβουν τὴ περὶ καλὴ καρδιά.

✱

Καὶ στιχοὶ δίχως ἀρμονία
Καὶ δίχως φῶς παντοεινόν,
Κροῦβουν πολλὰς φορὲς τὸν πόνο
Τὸν περὶ μεγάλο καὶ τρανόν....

(1899)

Ο ΠΟΝΟΣ ΜΟΥ

Τῆ ΜΑΥΡῆ νύκτα ποῦ μ' ἀρνίθης
Ἐλεγα μὲ τὸν νοῦ
Πῶς ἀπ' τὸν πόνο μου θὰ σβῶσων
Καὶ τ' ἄστρα τ' Ὀθωνοῦ.

✱

Καὶ σήκωσα 'ς τὰ οὐράνια ἐπάνω
Τὰ μάτια μου θολὰ —
Ἄχ! μὲ τὸν πόνο μου γελούσαν
Καὶ τ' ἄστρα ἀπὸ ψηλά....

Γ. Θ. ΣΑΓΓΙΑΞΗΣ

